

REDACTIONELE AANTEKENING

58. Anticonceptie als vorm van verplichte zorg*Karina Rongen*

Onlangs was er veel aandacht in de media voor verplichte anticonceptie.¹ Op 2 oktober 2021 kopte *de Volkskrant*: 'Rechter legt vrouwen die niet voor hun kinderen kunnen zorgen verplichte anticonceptie op'. Journalist Peter de Graaf schrijft dat vier rechtbanken in het afgelopen jaar 'voor minstens zes kwetsbare vrouwen een zorgmachtiging voor verplichte anticonceptie' zouden hebben afgegeven. 'Oud-kinderrechter Cees de Groot noemt dat "een sensationele doorbraak"'.² Vele anderen namen het nieuws van *de Volkskrant* over. Deze redactionele aantekening plaatst enkele kanttekeningen bij deze media-aandacht en tracht de feiten te verduidelijken.

In juni van dit jaar (2021) werd een artikel in dit tijdschrift gepubliceerd (*JGGZR 2021/23*)³ over zes uitspraken die in 2020 zijn gepubliceerd over anticonceptie als vorm van verplichte zorg op grond van de Wet verplichte geeste-

lijke gezondheidszorg (Wvvggz).⁴ De zes gepubliceerde uitspraken hebben betrekking op vijf verschillende casussen (lees: vijf vrouwen) omdat de Rechtbank Rotterdam tweemaal oordeelde over dezelfde casus; de rechtbank verleende voor deze vrouw een zorgmachtiging op 12 maart 2020 én op 8 september 2020. Bovendien wees de Rechtbank Zeeland-West-Brabant anticonceptie als vorm van verplichte zorg af. Het is dus feitelijk onjuist dat uit de zes gepubliceerde uitspraken zou blijken dat aan zes kwetsbare vrouwen verplichte anticonceptie is opgelegd; het gaat om vier vrouwen aan wie deze verplichte zorg daadwerkelijk is opgelegd, door drie rechtbanken, de Rechtbank Rotterdam, Noord-Nederland en Amsterdam. Ook is het onjuist dat, zoals *de Volkskrant* schrijft, het opleggen van verplichte anticonceptie met een zorgmachtiging vorig jaar september (2020) voor de eerste keer gebeurde. Dat gebeurde al op 12 maart 2020.⁵

Oud-kinderrechter De Groot spreekt in *NOS Radio 1 Journaal* over een 'buitengewoon ver-

1 Zie o.a. P. de Graaf, 'Rechter legt vrouwen die niet voor hun kinderen kunnen zorgen verplichte anticonceptie op', *de Volkskrant* 2 oktober 2021; 'Rechter verplichtte anticonceptie bij vrouwen met ernstige psychiatrische problemen', *NOS Nieuws* 2 oktober 2021; K. Marée, 'Kwetsbare vrouwen krijgen verplichte anticonceptie na uitspraak rechter', *NRC* 2 oktober 2021; 'Verplichte anticonceptie voor tenminste zes kwetsbare vrouwen in het afgelopen jaar', *Trouw* 2 oktober 2021; A. van der Kaaden, 'Mag je iemand verbieden een kind te krijgen? De vraag wordt al jaren gesteld en is omstreden', *NRC* 4 oktober 2021.

2 P. de Graaf, 'Rechter legt vrouwen die niet voor hun kinderen kunnen zorgen verplichte anticonceptie op', *de Volkskrant* 2 oktober 2021.

3 A.K.M.T. Rongen, 'Anticonceptie als vorm van verplichte zorg', *JGGZR 2021/23*, p. 117.

4 Rb. Amsterdam 2 december 2020, ECLI:NL:RBAMS:2020:6383; Rb. Noord-Nederland 20 oktober 2020, ECLI:NL:RBNNE:2020:3684, «JGz» 2021/15 m.n. A.J.K. Hondius; Rb. Rotterdam 8 september 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:9178, «JGz» 2021/16 met noot A.J.K. Hondius; Rb. Zeeland-West Brabant 27 mei 2020, ECLI:NL:RBZWB:2020:6887; Rb. Rotterdam 16 april 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:3948; Rb. Rotterdam 12 maart 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:2489, «JGz» 2020/38 m.n. B.J.M. Frederiks.

5 Rb. Rotterdam 12 maart 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:2489, «JGz» 2020/38 m.n. B.J.M. Frederiks.

heugende ontwikkeling.⁶ Hij pleit al jaren voor het opleggen van verplichte anticonceptie bij bepaalde kwetsbare vrouwen. Opvallend in zijn betoog is echter dat hij alleen verwijst naar de casus waarin in het verleden sprake is geweest van concrete omstandigheden die uitwezen dat de kindwens de uithuisplaatsing van vier kinderen en een abortus tot gevolg hadden gehad. In de andere drie zaken die gepubliceerd zijn op *rechtspraak.nl*⁷ speelden geen concrete omstandigheden waaruit afgeleid kon worden dat daadwerkelijk sprake was geweest van ernstig nadeel voor de vrouw of haar (ongeboren) kind door een zwangerschap in het verleden. Uit die uitspraken blijkt in ieder geval niet dat deze vrouwen al kinderen hadden en dat sprake was van uithuisplaatsing van kinderen.

In *NPO Radio 1 Dit is de Dag* licht De Groot de schrijvende casus toe en vertelt hij over de vrouw: 'daar waren al vier kinderen van uit huis geplaatst door de kinderrechtter omdat ze geen interesse voor die kinderen kon opbrengen'.⁸ Het is onduidelijk waar De Groot deze informatie vandaan haalt, aangezien dit niet volgt uit de uitspraak over deze casus en De Groot ook toelicht dat dit niet een zaak is waar hij zelf over heeft geoordeeld.

Met het benadrukken van deze afwijkende casus tracht De Groot steun te verwerven voor toepassing van verplichte anticonceptie én verplichte anticonceptie te legitimeren. Hij baseert zich in de kern op een casus. In *JGGZR 2021/23*

is gesteld dat de Hoge Raad zich dient uit te laten over de vraag of de *Wvvgz* een deugdelijke wettelijke grondslag biedt voor verplichte anticonceptie, omdat een dergelijke inbreuk op het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer zeer vergaand is.

Een andere misvatting betreft het aantal zaken waarin door de rechter verplichte anticonceptie is opgelegd. De *NVvP* stelt vast – in reactie op de media-aandacht – dat het aantal van zes zaken uit duizenden zorgmachtigingen per jaar (14.000 in 2020) 'laat zien dat hierbij in de praktijk uiterste terughoudendheid wordt betracht bij het tijdelijk inperken van het recht om zwanger te worden'.⁹ Deze conclusie is echter getrokken op basis van een vergelijking die mank loopt. Het gaat over zes gepubliceerde uitspraken op *rechtspraak.nl*.¹⁰ De rechtspraak publiceert lang niet alle beschikkingen die worden uitgesproken door de rechtbanken op website *rechtspraak.nl*.¹¹ Dit betekent dat het in de praktijk dus om veel meer gevallen zou kunnen gaan. Bovendien worden zorgmachtigingen ten aanzien van vrouwen én mannen verleend, terwijl verplichte anticonceptie alleen wordt opgelegd aan vrouwen.

De informatie in de vele nieuwsartikelen moet dus met een korreltje zout worden genomen, omdat de artikelen feitelijke onjuistheden bevatten die zijn overgenomen uit het artikel in

6 NOS Radio 1 Journaal, 2 oktober 2021: www.nporadio1.nl/uitzendingen/nos-radio-1-journaal/2163d-dd7-ed65-47e1-9bca-755e833f92f8/2021-10-02-nos-radio-1-journaal,1:23:20-1:29:59.

7 Rb. Amsterdam 2 december 2020, ECLI:NL:RBAMS:2020:6383; Rb. Noord-Nederland 20 oktober 2020, ECLI:NL:RBNNE:2020:3684 en Rb. Rotterdam 16 april 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:3948.

8 *NPO Radio 1 Dit is de Dag*, 4 oktober 2021: <https://www.nporadio1.nl/uitzendingen/dit-is-de-dag/84ca6bf2-4475-4446-940f-849ff19819cb/2021-10-04-dit-is-de-dag,17:07-30:30>.

9 'Verplichte anticonceptie in uiterste gevallen gedwongen behandeling acceptabel en terecht', *NVvP* 7 oktober 2021: <https://www.nvvp.net/website/nieuws/2021/nvvp-verplichte-anticonceptie-in-uiteerste-gevallen-gedwongen-behandeling-acceptabel-en-terecht>

10 Een snelle zoekopdracht op *rechtspraak.nl* leert dat er 1.345 uitspraken zijn gepubliceerd over een zorgmachtiging op grond van de *Wvvgz* met 2020 als datum van de uitspraak, waarvan er 1.075 zouden zijn toegewezen. Van de 1.345 uitspraken hebben er zes betrekking op verplichte anticonceptie.

11 Besluit selectiecriteria uitsprakendatabank Rechtspraak.nl.

de Volkskrant. Een saillant detail is dat het artikel van *de Volkskrant* inmiddels niet meer vindbaar is op de website van de krant. Daarnaast ging de media-aandacht over verplichte anticonceptie op grond van de Wvggz in oktober van dit jaar niet over nieuwe feiten, maar precies over de zes uitspraken in 2020 die in JGGZR 2021/23 werden besproken. Het is positief dat er in de media aandacht is voor het opleggen van verplichte anticonceptie, omdat dit een ernstige inbreuk op de lichamelijke integriteit en het zelfbeschikkingsrecht betekent en een schending van deze rechten kan opleveren, maar daarbij dienen de feiten correct gepresenteerd te worden.

Over de auteur

Mr. A.K.M.T. (Karina) Rongen

Advocaat gezondheidsrecht en strafrecht bij
Wybenga|Advocaten en redacteur van JGGZR.